

УДК 341.2:340.13

*Людмила Андріївна Луць,
професор кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка
доктор юридичних наук, професор
ORCID: 0000-0002-8182-2449*

*Ірина Юріївна Настасяк,
доцент кафедри теорії та філософії права
Львівського національного університету імені Івана Франка
кандидат юридичних наук, доцент
ORCID: 0000-0002-3963-1788*

ВІДПОВІДНІСТЬ СУЧАСНИХ ЗАКОНІВ УКРАЇНИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИМ ЦІННОСТЯМ: ГАСЛО ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Постановка проблеми. Сучасні реалії ставлять вимоги до України не лише в контексті розв'язання військових, політичних, економічних, а й правових проблем. З-поміж цих вимог величезною є відповідність законів України міжнародно-правовим стандартам, насамперед цінностям і принципам міжнародного права, механізму їх забезпечення. Аналіз останніх світових подій свідчить про недовіру механізму забезпечення цих цінностей, перетворення їх на гасла, «каталог побажань». Це зумовлює необхідність формування нового концептуального бачення статусу міжнародних організацій (їх форми, значущості, структури, ролі і місця у новому світопорядку), створення дієвого правового механізму забезпечення загальноновизнаних цінностей правовими засобами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання загальноновизнаних цінностей і впровадження їх у закони України останні десятиліття викликають постійний науковий інтерес. Вони висвітлювалися, зокрема, у працях О. Білоуса, В. Євінтова, Л. Луць, І. Настасяк, Н. Пархоменко, П. Рабінюка, О. Скрипнюка, О. Тарасова, І. Яковюка та ін.

Проте проблематика відповідності такої системи цінностей, зафіксованих у нормах і принципах міжнародного права, сучасним реаліям, а відтак і перспектив їх впровадження у майбутньому, потребує глибокого наукового аналізу.

Мета статті – виявити реальності системи загальноновизнаних цінностей, що фіксуються у міжнародно-правових документах і стан їх впровадження у закони України; запропонувати шляхи трансформації такої системи цінностей з метою забезпечення їх дієвості у законах України та відповідності сучасним вимогам.

Методи дослідження. У дослідженні використана соціологічна методологія, зокрема прийоми аналізу документів, що дало змогу проаналізувати положення Статуту Організації Об'єднаних Націй, Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, Статуту Ради Європи, Лісабонської угоди, Декларації про державний суверенітет України, Конституції, кодексів та інших законів України, а також виявити декларативний характер положень міжнародних документів, які потребують оновлення, а також стабільне їх відтворення у законах України. Аналіз міжнародно-правових конструкцій дав підстави констатувати відсутність чіткого правового механізму розв'язання міжнародно-правових проблем. Загальнотеоретичний аналіз дав змогу виявити такі закономірності функціонування системи загальноновизнаних цінностей, як: втрата можливості реального здійснення через принципи права та механізм їх забезпечення; перетворення на «каталог побажань», невідповідність сучасним реаліям.

Основні результати дослідження. Відповідно до законодавчих приписів, що визначають формальні та змістові вимоги щодо законів України, чільне місце посідають такі, як: відповідність

нормам і принципам міжнародного права, зокрема права Європейського Союзу, а також міжнародним договорам України (в контексті предмета закону). На особливу увагу заслуговують принципи міжнародного права, які фіксують загальновизнані та європейські провідні правові ідеї, засади, що формувалися десятиліттями (а інколи й століттями). Такі правові ідеї стали підґрунтям формування та функціонування значної кількості сучасних демократичних цивілізованих держав, які мають наміри щодо свого розвитку в контексті цих вимог і потреби долучення до спільноти цивілізованих держав.

Так, у преамбулі до Статуту ООН визначено такі загальновизнані цінності, як: позбавлення прийдешніх поколінь війни; утвердження віри в основоположні права людини, гідність і цінність людської особистості, у рівноправність чоловіків і жінок та у рівність великих і малих націй; створення умов дотримання справедливості та поваги до зобов'язань, що виникають із договорів та інших джерел міжнародного права; сприяння соціальному прогресу й поліпшенню умов життя за більшої свободи [1].

На засадах проголошених цінностей у ст. 1 Статуту ООН сформовані основні цілі, як-от: підтримувати міжнародний мир і безпеку і з цією метою вживати ефективних колективних заходів для запобігання й усунення загрози миру та придушення актів агресії або інших порушень миру; розвивати дружні відносини між націями на основі принципу рівноправності та самовизначення народів; здійснювати міжнародне співробітництво у сфері розв'язання міжнародних проблем економічного, соціального, культурного гуманітарного характеру й заохочення та розвитку поваги до прав людини й основоположних свобод; бути центром узгодження дій націй у досягненні цих загальних цілей [1].

А ст. 2 Статуту передбачає низку принципів, які мають визначати дії держав – учасниць ООН; суверенна рівність усіх членів; сумлінне виконання взятих на себе зобов'язань; розв'язання міжнародних суперечок мирними засобами, щоб не наражати на загрозу міжнародний мир і безпеку і справедливість; утримання від погрози силою або її застосування проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави чи іншим чином, несумісним із Цілями Об'єднаних Націй; надання усіма членами усілякої допомоги ООН у всіх діях, що вживаються нею відповідно до Статуту тощо [1]. Вони є підставою для міжнародно-правового регулювання загалом.

На основі цих принципів сформовано відповідні механізми забезпечення їх дотримання та втілення у реальні життєві ситуації. Система відповідних принципів, які мали б сприяти досягненню цілей ООН, зафіксовані і в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 року: утримання від погрози силою чи її застосування як проти територіальної недоторканності чи політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим способом, що є несумісним із цілями ООН; розв'язання міжнародних спорів мирними засобами так, щоб не створювати загрози міжнародному миру, безпеці та справедливості; утримання від втручання у внутрішні справи, що належать до компетенції будь-якої держави; обов'язок співробітництва між державами; рівноправності та самовизначення народів; суверенної рівності держав; добросовісного виконання державами зобов'язань відповідно до Статуту [2].

Що ж до європейських регіональних цінностей, то вони проголошені у Статуті Ради Європи, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Лісабонській угоді та ін.

Так, у преамбулі до Статуту РЄ зазначається, що життєво важливим для забезпечення людського суспільства та цивілізації є зміцнення миру на засадах справедливості та міжнародного співробітництва; закріплюється відданість духовним і моральним цінностям, які є спільним надбанням їхніх народів і справжнім джерелом особистої свободи, політичної свободи та верховенства права, принципам, які становлять підвалини кожної справжньої демократії; сприяння економічному та соціальному прогресу; збереження та подальше втілення цих інтересів [3].

У Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зафіксовано, що одним із засобів досягнення мети Ради Європи (тіснішого єднання між її членами) є розвиток прав людини та основоположних свобод [4].

Відповідні європейські цінності встановлено у ст. 2 Лісабонської угоди: повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права та дотримання прав людини (включаючи

права осіб, що належать до меншин) [5]. Ці цінності мали б бути підґрунтям для нової моделі європейського суспільства, для якої характерними є справедливість, плюралізм, терпимість, рівність та ін. Хоча слід зазначити, що ЄС від початку утворення (як міжнародна організація європейської інтеграції) був орієнтований на спільні економічні цінності, а згодом йшлося й про такі цінності, як: мир, свобода, демократія, повага до прав людини, солідарність між народами, повага до їх історії, культури, традицій.

Важливими цілями та завданнями ЄС є сприяння миру, безпеці, сталому розвитку людства, вільній та справедливій торгівлі, солідарності і взаємоповазі народів; захист прав людини; неухильне дотримання і розвиток міжнародного права, зокрема і Статуту ООН. І характеристику цього переліку універсальних та європейських регіональних цінностей можна було б продовжити.

Але слід зазначити, що для належного впровадження та реалізації цих цінностей у названих та інших джерелах міжнародного універсального та регіонального права формуються відповідні механізми їх забезпечення. Так, у ст. 6 Статуту ООН зазначається, що член Організації, який систематично порушує принципи, встановлені у цьому Статуті, може бути виключений з Організації Генеральною Асамблеєю за рекомендацією Ради Безпеки [1].

До механізму забезпечення входять головні органи ООН: Генеральна Асамблея, Рада Безпеки, Економічна і соціальна рада, Рада з опіки, Міжнародний суд і Секретаріат (ст. 7 Статуту), а також визначені процедури їх діяльності [1].

Відповідні положення зафіксовані й у Статуті РЄ. Так, у ст. 1 зазначається, що для збереження та втілення у життя ідеалів і принципів сприяння економічному та соціальному прогресу, досягнення цієї мети РЄ створюються органи, які шляхом укладення угод в економічній, соціальній, культурній, науковій, адміністративній, правовій галузях, а також у галузі захисту та подальшого здійснення прав та основоположних свобод людини сприяють цьому [3]. І це насамперед Комітет Міністрів, Парламентська Асамблея, Секретаріат РЄ.

Водночас відповідно до ст. 19 Конвенції 1950 року для дотримання зобов'язань за Конвенцією і Протоколом до неї створюється Європейський суд з прав людини, який згідно зі ст. 20 складається з такої кількості суддів, що відповідає кількості високих договірних сторін [4].

Створюється відповідний механізм досягнення цілей, забезпечення цінностей і в ЄС. Серед основних інститутів ЄС виокремлюють такі, як: Європейська Рада, Європейський Парламент, Рада Європейського Союзу, Європейська Комісія, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк, Європейський суд аудиторів, а також різноманітні консультативні, фінансові, міжінституційні агентства та інші органи ЄС [5].

Дослідження зазначених та інших джерел міжнародного права, основних інститутів провідних міжнародних організацій, а також особливостей їх функціонування дає змогу констатувати про сформовану систему соціальних, зокрема правових цінностей і механізмів їх забезпечення, які і є відповідними міжнародно-правовими стандартами для держав-учасниць.

Так, у Декларації про державний суверенітет України 1990 року були проголошені такі цінності, як демократичне суспільство, правова держава, суверенітет, самоврядування, забезпечення прав і свобод людини, перевага загальноновизнаних цінностей, пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права тощо [6].

Ці та інші цінності набули відображення і в преамбулі Конституції України 1996 року, зокрема: права і свободи людини, гідні умови її життя; самовизначення; демократична, правова, соціальна держава; а пізніше – європейська ідентичність Українського народу, європейський та євроатлантичний курс України [7], а відтак і в загальних принципах права України. А саме: Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою (ст. 1); людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3); державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу, судову (ст. 6); в Україні діє принцип верховенства права (ст. 8); суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності (ст. 15); зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва за загальноновизнаними принципами і нормами міжнародного права (ст. 18) та ін. [7]. А ст. 9 Конституції України передбачає,

що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [7]. Що ж до впровадження таких загальновизнаних цінностей, як права і свободи людини, то їм присвячено розділ II Конституції України «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина».

Водночас у тексті Конституції України визначені органи держави, наділені повноваженнями щодо забезпечення загальновизнаних цінностей, а у законах України конкретизовані їхні повноваження і процедура їх здійснення.

Найскладнішим є шлях інтеграції із ЄС та НАТО. І хоча Україна докладає зусиль щодо набуття членства в цих міжнародних організаціях, проте і зовнішні, і внутрішні перешкоди інколи стають нездоланими. Ще 2004 року Законом України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» була затверджена програма, згідно з якою Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади мали увідповіднити свої нормативно-правові акти з цим Законом [8], а також зазначалося, що політико-правові та організаційні засади адаптації законодавства в Україні були створені ще Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-учасниками 1994 року; Програмою інтеграції України до Європейського Союзу 2000 року та іншими офіційними документами. До цього Закону додається значний перелік нормативно-правових актів, зокрема тих, які необхідно адаптувати в межах першого етапу виконання програми. Незважаючи на тривалий період (з 2007 до 2017 року) розв'язання питання щодо Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, вона набула чинності 1 вересня 2017 року [9]. У ній зазначається, що відносини між Україною та ЄС ґрунтуються на спільних цінностях: повазі до демократичних принципів; верховенстві права; доброго врядування, прав людини і основоположних свобод, у тому числі прав осіб, які належать до національних меншин, недискримінації осіб, які належать до меншин, і повазі до різноманітності, людської гідності та відданості принципам вільної ринкової економіки [9]. Україна, згідно з Угодою, висловлює бажання тісного співробітництва з ООН, ОБСЄ та РЄ щодо дотримання всіх принципів і положень універсальних і регіональних європейських міжнародно-правових документів.

Усе це є свідченням не лише відповідного євроінтеграційного поступу, а й намагання України сформувавши національний правопорядок відповідно до міжнародно-правових стандартів.

Прикладами можуть бути положення відповідних законів, зокрема кодексів, України. Так, ст. 7 Митного кодексу України передбачає, що митна справа здійснюється з дотриманням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів і системи міжнародної статистики, інших загальновизнаних у світі норм і стандартів [10]. А ст. 10 Цивільного кодексу України передбачає не лише те, що чинний міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, а й положення про застосування правил відповідного міжнародного договору України, якщо у ньому містяться інші правила, ніж в актах цивільного законодавства [11].

Впровадження загальновизнаних цінностей фіксується у законах України. Так, ст. 7 Кримінального процесуального кодексу України з-поміж загальних засад кримінального провадження передбачає: верховенство права; рівність перед законом і судом; повагу до людської гідності; забезпечення права на свободу і особисту недоторканність; забезпечення права на захист; доступ до правосуддя та ін. [12], які стали підґрунтям для формування кримінально-процесуальних норм як цілісної системи правових засобів, що базуються на міжнародно-правових стандартах. І така взаємодія між цінностями та нормами міжнародного та національного права забезпечує ефективність правового регулювання протягом тривалого часу.

Для початку ж XXI ст. характерними стали глобальні виклики щодо управління загальносвіттовими процесами охорони здоров'я, безпеки тощо, які стали випробуванням для сучасних міжнародних організацій [13], міжнародного права загалом і для окремих його норм і принципів [14].

Відтак вартим уваги є міркування про те, що низка положень, зафіксованих у міжнародно-правових документах, не відповідають сучасним реаліям [13, с. 234] і слід переглянути концептуальне бачення ролі міжнародних організацій і міжнародного права. Адже ці міжнародні організації були сформовані на основі ідеї співіснування та співробітництва держав після Другої світової війни, тому система принципів і норм міжнародного права формувалася на цьому підґрунті.

Аналіз реальних подій за останнє десятиліття, особливо останні роки: пандемія, відсутність належних систем охорони здоров'я та комунікації із міжнародними системами, неефективність останніх поставили під сумнів найвищу цінність – людське життя; війна в Україні, яку розпочала одна з держав – учасниць ООН щодо іншої держави-учасниці на порушення загальноновизнаних цінностей і принципів, проголошених в універсальних і регіональних міжнародно-правових документах, а також відсутність дієвого механізму запобігання таким неправомірним діям чи їх вчасного подолання.

Спостерігаються суттєві порушення принципів міжнародного права, які втілюють загальноновизнані цінності; неналежне реагування міжнародної спільноти на такі порушення; підміна правових засобів іншими засобами («політична воля», домовленості, перемовини, «висловлювання занепокоєння» тощо). Це перетворює приписи міжнародних документів на декларативні положення (проголошення ідей, думок, заяв), а систему міжнародно-правових цінностей – на «каталог побажань» чи гасел, оскільки відсутня система правових засобів та механізм їх реалізації.

Така система функціонувала й була реально дієвою до завершення ХХ ст. та відповідала концептуальним положенням і сутності міжнародного права, забезпечувала дотримання принципу мирного співіснування та співробітництва держав різноманітними засобами і здебільшого не лише правовими. Сучасні зміни зумовлюють потребу в перегляді, «ревізії» і статусу та ролі міжнародних організацій, і норм і принципів міжнародного права в контексті розв'язання нових глобальних проблем та викликів. Потребує перегляду та оновлення й система загальноновизнаних цінностей та її трансформації у цілісний комплекс правових ідей, які є важливим підґрунтям для формування належних механізмів розв'язання міжнародних проблем правовими засобами.

Висновки. Аналіз джерел міжнародного права – Статуту ООН, Декларації про принципи міжнародного права, дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, Статуту РЄ, Лісабонської угоди, а також джерел права України – Декларації про державний суверенітет України, Конституції України, кодексів та інших законів України дає змогу дійти низки висновків.

Система загальноновизнаних цінностей, які закріплені в основних принципах міжнародного права, була важливим підґрунтям для формування системи міжнародного права до початку ХХІ ст. і забезпечувала співіснування та співробітництво держав як правовими, так і іншими засобами.

Такий механізм був дієвим до появи глобалізаційних викликів (пандемія, війна РФ проти України тощо). Ці та інші чинники зменшили значущість не лише засобів, завдяки яким розв'язувалися загальноцивілізаційні проблеми, а й поставили під сумнів реальність системи загальноновизнаних цінностей, дієвість правових механізмів вирішення міжнародно-правових питань; засвідчили декларативність приписів, зафіксованих у міжнародно-правових документах.

Окрім того, постало питання й про реальну можливість міжнародних організацій активно реагувати на глобалізаційні виклики. У зв'язку з сучасними змінами важливим є формування нового концептуального бачення міжнародних організацій, їх ролі, значущості, форми та місця в новому світопорядку; створення дієвого інституційного та функціонального механізму розв'язання загальносвітових проблем; перегляд та оновлення системи загальноновизнаних цінностей щодо взаємодії держав-учасниць у межах міжнародних організацій, а також їх зовнішньої взаємодії. Існуючу систему загальноновизнаних цінностей слід трансформувати у систему правових ідей, які зафіксовані в основних принципах міжнародного права, а їхнє порушення трактувати як неправомірні дії. Механізм їх забезпечення мають складати виключно дієві правові засоби, які зумовлюють пряму (а не під умовою) юридичну відповідальність за їх порушення.

Усе це дасть змогу сформувати нові міжнародно-правові форми взаємодії держав-учасниць, які зможуть дієво реагувати на глобалізаційні зміни та забезпечувати належні умови для подальшого розвитку людства.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного суду від 17.12.1963 р. № 995_010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Декларація про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами, прийнята резолюцією 2625 (XXV) Генеральної Асамблеї ООН від 24.10.1970 р. № 995_569. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569

3. Статут Ради Європи від 05.05.1949 р. № 994_001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4.11.1950 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <http://data.europa.eu/eli/treaty/lis/sign>
6. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 р. № 55-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
8. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.2004 р. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1629-15>
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 1.09.2017 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011
10. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4495-17>
11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>
13. Luts, L., Nastasiak, I., Karmazina, C., Kovbasiuk, S. Prospects for the development of modern interstate legal systems in the context of globalization challenges (2021). *Amazonia Investiga*, 10 (40), 233–243. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.40.04.23/>
14. Луць Л. А., Настасяк І. Ю. Механізм гарантування принципу підтримання міжнародного миру і безпеки: сучасні реалії. *Альманах права*. 2022. № 13. С. 113–119.

References

1. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu vid 17.12.1963 r. № 995_010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010
2. Deklaratsiia pro pryntsyipy mizhnarodnoho prava shchodo druzhnykh vidnosyn ta spivrobitnytstva mizh derzhavamy, pryiniata rezoliutsiieiu 2625 (XXV) Heneralnoi Asambleieiu OON vid 24.10.1970 r. № 995_569. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_569
3. Statut Rady Yevropy vid 05.05.1949 r. № 994_001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001
4. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny ta osnovopolozhnykh svobod vid 4.11.1950 r. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
5. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007. URL: <http://data.europa.eu/eli/treaty/lis/sign>
6. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy vid 16.07.1990 r. № 55-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>
7. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
8. Pro zahalnodержavnu prohramu adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu: Zakon Ukrainy vid 18.03.2004 r. № 1629-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1629-15>
9. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 1.09.2017 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/984_011
10. Mytnyi Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.03.2012 r. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4495-17>
11. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15>
12. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.04. 2012 r. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>
13. Luts, L., Nastasiak, I., Karmazina, C., Kovbasiuk, S. Prospects for the development of modern interstate legal systems in the context of globalization challenges (2021). *Amazonia Investiga*. 10 (40), 233–243. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.40.04.23/>
14. Luts L. A., Nastasiak I. Yu. Mekhanizm harantuvannia pryntsyipy pidtrymannia mizhnarodnoho myru i bezpeky: suchasni realii. *Almanakh prava*. 2022. № 13. S. 113–119.

Луць Л. А., Настасяк І. Ю. Відповідність сучасних законів України міжнародно-правовим цінностям: гасло чи реальність

У статті зроблено спробу виявити реальності системи загальновизнаних цінностей, що фіксуються у міжнародно-правових документах, і стан їх впровадження у закони України та запропонувати шляхи трансформації такої системи цінностей з метою забезпечення їх дієвості у законах України та відповідності сучасним вимогам.

З цією метою у статті проаналізовано міжнародно-правові джерела – Статут ООН, Декларація про принципи міжнародного права, що стосується дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, Статут РЄ, Лісабонська угода в контексті реальності системи загальновизнаних цінностей, що зафіксовані в них, а також джерела права України – Декларація про державний суверенітет України, Конституція України, кодекси та інші закони України щодо стану (який є стабільним) впровадження загально-визнаних цінностей у закони України. Виявлено проблеми їх реалізації в сучасних умовах та запропоновано можливі шляхи їх розв’язання.

Констатовано, що система загальновизнаних цінностей, закріплених у джерелах міжнародного права, базувалася на ідеї співіснування та співробітництва держав і була реально дієвою до кінця ХХ ст. Сучасні реалії потребують їх перегляду та оновлення, а також об’єднання їх у систему правових ідей (цінностей), фіксації в основних принципах міжнародного права, а їхнє порушення слід трактувати як неправомірні дії. До механізму їх забезпечення треба включати лише дієві правові засоби, які передбачають пряму юридичну відповідальність за їх порушення (а не під певними, зокрема політичними чи «взаємовигідними» умовами). Це дасть змогу створити нові міжнародно-правові форми взаємодії держав-учасниць, які матимуть змогу дієво реагувати на глобалізаційні зміни, запобігати загрозам та забезпечувати належні умови для подальшого розвитку людства.

Ключові слова: міжнародне право, принципи міжнародного права, загальновизнані цінності, закони України.

Luts L. A., Nastasyak I. Y. Compliance of modern laws of Ukraine with international legal values: slogan or reality

The article analyzes international legal sources: the UN Charter, Declarations on the principles of international law, friendly relations and cooperation between states in accordance with the UN Charter, the Statute of the Council of Europe, the Lisbon Agreement in the context of the reality of the system of universally recognized values recorded in them, as well as sources the rights of Ukraine: the Declaration on State Sovereignty of Ukraine, the Constitution of Ukraine, codes and other laws of Ukraine regarding the state (which is stable) of the implementation of universally recognized values into the laws of Ukraine; the problems of their implementation in modern conditions are identified and possible ways of their solution are proposed

The purpose of the article is to reveal the realities of the system of universally recognized values fixed in international legal documents and the state of their implementation in the laws of Ukraine; to propose ways of transforming such a system of values in order to ensure their effectiveness in the laws of Ukraine and compliance with modern requirements.

There are significant violations of the principles of international law, which embody universally recognized values; inadequate response of the international community to such violations; replacement of legal means by other means («political will», agreements, negotiations, «expression of concern», etc.). This turns the prescriptions of international documents into declarative provisions (declaration of ideas, opinions, statements), and the system of international legal values into a «catalogue of wishes» or slogans, since there is no system of legal means and a mechanism for their implementation.

The system of universally recognized values enshrined in the sources of international law was based on the idea of coexistence and cooperation of states and was really effective until the end of the 20th century. In connection with modern changes, it is important to form a new conceptual vision of international organizations, their role, significance, form and place in the new world order; creation of an effective institutional and functional mechanism for solving global problems; revision and updating of the system of generally recognized values regarding the interaction of member states within international organizations, as well as their external interaction. The existing system of universally recognized values should be transformed into a system of legal ideas, which are fixed in the basic principles of international law, and their violation should be interpreted as illegal actions. The mechanism for ensuring them should consist exclusively of effective legal means that cause direct (and not conditional) legal responsibility for their violation.

All this will make it possible to form new international and legal forms of interaction between the participating states, which will be able to effectively respond to globalization changes and provide appropriate conditions for the further development of humanity.

Key words: international law, principles of international law, universally recognized values, laws of Ukraine.

DOI: 10.33663/2524-017X-2023-14-145-151